

ABDULLAH ZİYA KOZANOĞLU VE MURAT SERTOĞLU’NUN ROMANLARINDA BİZANS KADINI ALGISI

Dilek MAKTAL CANKO*

Özet

Tarihî roman, yaşandığı kabul edilen tarihî olaylarla, yazarın kurgu dünyasının bileşimi sonucunda ortaya çıkar. Türk edebiyatında popüler tarih romanların önemli bir bölümünün konusunu, 1453’e kadar aynı coğrafyayı paylaşan Bizans İmparatorluğu ile Türk devletlerinin münasebeti oluşturmuştur. Bu dönemde yazarlar; tek dil, tek millet, tek ülkü çerçevesinde ulus kimliğinin inşasını, yarattıkları Türk kahramanlar ile güçlendirmeye çalışmışlardır. Kozanoğlu’nun ulusçu ideoloji çerçevesinde oluşturduğu kahramanlarına Bizanslı kadınlar destek olur. Romanlarında güçlü, kuvvetli, yenilmez Türk kahramanlarının âşık olduğu Bizanslı kadınlar; güzel, alımlı, mert, cesur ve iffetli kadınlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kadınlar, Bizans’a karşı olup Türk erkeklerine yardım ederler. Kendi milletlerine karşı Türkleri tercih etmeleri Türklerin üstünlüğünü desteklemektedir. Bununla birlikte, ana kahramana âşık Bizanslı kadın dışındaki tüm Bizanslı kadınlar; cilveli, şehvet düşkünü, cinsellik tutkunu olarak olumsuz söylemlerle tasvir edilmiştir.

1923’ten sonra yoğun bir şekilde beliren tarihî roman furyasında popüler bir dil sergileyen Abdullah Ziya Kozanoğlu (1906- 1966) ve Murat Sertoğlu (1910-1989), romanlarında ana kahraman olarak Bizanslı kadınları konu edinmeleri veya romanlarında Bizanslı kadınların önemli kahramanlar olması nedeniyle konumuz bakımından diğer yazarlardan ayrılmaktadırlar.

Abdullah Kozanoğlu ve Murat Sertoğlu’nun romanlarında ötekileştirilen Bizanslı-Rum kadınlara bakış açısı ve bu algının nedeninin anlaşılmasına çalışılması, bu çalışmanın ana konusu olacaktır. 1923’ten sonra Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde geniş bir okuyucu kitlesine ulaşan bu yazarların, dokuz eseri incelenerek bu romanlarındaki Bizanslı kadın imajı ve dönemin Bizanslı kadın algısı belirlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Abdullah Ziya Kozanoğlu, Murat Sertoğlu, Popüler Tarihî Roman, Bizans (Rum) Kadınları.

THE PERCEPTION OF BYZANTINE WOMAN IN ABDULLAH ZİYA KOZANOĞLU AND MURAT SERTOĞLU NOVELS

Abstract

The historical novel emerges as a result of the combination of the historical events assumed to be experienced and the author’s fiction world. The subject of an important part of the popular historical novels in Turkish literature was the relationship between the Byzantine Empire and the Turkish

* Arş. Gör. Dr., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, dymaktal@hotmail.com

states where we shared the same geography until 1453. In this period, the writers tried to strengthen the construction of the national identity within the framework of one language, one nation and one ideal with the Turkish heroes they created. Byzantine women supported Kozanoğlu's heroes, which he created within the framework of nationalist ideology. In his novels, Byzantine women who are in love with strong and invincible Turkish heroes; beautiful, charming, brave, courageous and chaste women are seen as. These women opposed Byzantium and helped Turkish men. The preference of the species against their own nations supported the supremacy of the Turks. However, all Byzantine women except the Byzantine woman who fell in love with the main hero; it was described as coquettish, lustful, and passionate about sexuality.

Abdullah Ziya Kozanoğlu (1906-1966) and Murat Sertoğlu (1910-1989), who exhibited a popular language in the historical novel, which emerged intensely after 1923, are distinguished from other authors in terms of their main subject as Byzantine women in their novels or as Byzantine women being important heroes in their novels.

The main subject of this article is to try to understand the point of view of the Byzantine women who were marginalized in Abdullah Kozanoğlu and Murat Sertoğlu's novels. In this article, nine works of these writers will be examined and the image of Byzantine women in these novels and the perception of Byzantine women will be determined.

Keywords: Abdullah Ziya Kozanoğlu, Murat Sertoğlu, Popular Historical Novel, Byzantine Women.

Giriş

Türkçede "Bizans" sözcüğünü duyduğumuzda ilk aklımıza gelenler, "entrika", "arkadan vuran", "hain"; "Bizanslı kadınlar" ifadesinde ise "baştan çıkarıcı", "hafifmeşrep" ve "cinsellik düşkünü" gibi olumsuz imgeler olmaktadır. Kuşkusuz bu imgelerin yaratılmasında siyasi ve ideolojik düşünceler etkin olmuştur. Türkiye'de mimarisi, küçük eserleri, musikisi, yemek kültürü, devlet sistemi ile hala içimizde yaşayan bir kültürün doğru öğrenilmesi, benimsenmesi tarihîmizi ve sanatımızı kavramak için elzemdir.¹

Ortaçağın en uzun yaşayan ve en geniş topraklara sahip olan imparatorluklarından biri olan Bizans İmparatorluğu'nun entrikacı, doğulu olarak görünen imajı; 1453'ten sonra Bizans sanatçılarının ve bilim adamlarının Avrupa'ya göçü ile dünyada değişmeye başlamıştır (Tekeli, 1945, s. 32). Türkiye'de ise bu süreç çeşitli ideolojik ve siyasi sebeplerden dolayı sekteye uğramıştır. Türkiye'de günümüzün Bizans algısının şekillenmesinde tarihî romanların etkisi büyüktür. Türk edebiyatında 1870'lerden itibaren gelişen roman türünde, tarihî romanlar ilk eserlerden itibaren görülmeye başlamıştır. Kuşkusuz tarihî romanlar, bilgi vermekten ziyade geçmişimizi sevdirmek, tarihîmizdeki kahramanları tanıtmak gibi işlevlere sahiptirler. Amaç bilgi vermek olmadığı için bu eserlerde gerçek ve kurmaca kahramanları iç içe görmek mümkündür (Sağlık, 2002, s. 146). Tarihi romanın bu yapısı ideolojik ve siyasi sebeplerle birleşince algıları yönlendirebilen bir araca dönüşmektedir.

Ulusçu Yazarlar ve Öteki Kadın Kimliği

İlk Türkçe romanların yayımlandığı dönemden yani 1870'li yıllardan itibaren Osmanlı yaklaşım ile romanlarını yazan yazarlar, Rumları Osmanlı toplumu içinde Müslümanlardan farklı ancak Osmanlı toplumunun bir parçası olarak görmüşler; Hıristiyan dünyaya ve Rumlara düşman veya aşağı olarak

¹ Bizans kültürü ve tarihi ile ilgili daha geniş bilgi için bkz: Gibbon 1995, Norwich 2013, Herrin 2010, Cameron 2015, Ostrogorsky 2015.

bakmamışlardır. Rumlar, bu romanlarda toplumun ayrılmaz bir parçası olarak tasvir edilmiştir. Hıristiyan kadınlar ise kültürlü, yetenekli ve hoştur, cinsel yanları abartılarak tasvir edilmemiştir (Millas, 2000, s. 30-34).

Toplumsal olayların ve gelişmelerin ışığında Osmanlıcı yaklaşım ulusçu yaklaşıma² doğru yavaş yavaş yol almıştır. Ulusçu anlayışa göre gayrimüslimler yabancı ve öteki sayılmışlar ve olumsuz sözlerle tasvir edilmişlerdir. Türkler kusursuz gösterilip yüceltilirken; öteki, düşman olarak algılanmıştır. Ulusçu yaklaşım sergileyen edebiyatın bir kolu da özellikle 1920-1950 yıllarında ortaya çıkar ve popüler bir dil sergiler. Popüler ulusçu edebiyat yaklaşımını benimseyen Turhan Tan (1896-1939), Feridun Fazıl Tülbentçi (1912-1982), Abdullah Ziya Kozanoğlu gibi yazarların eserlerinde Türk yüceltilmekte ve Rum aşağılanmaktadır. Bu romanlarda Bizanslı kadınlar ise cinsel bir çerçeve içinde belirirler. Ailesine bağlı, iyi bir eş olan Bizanslı kadın neredeyse yoktur (Millas, 2000, s. 51-86). Türk-Müslüman kadınlar anadır, güçlüdür. Bu nedenle de sevgili rolü yabancı kadınlara bırakılmıştır (Belge, 2009, s. 43-44).

Türk edebiyatında popüler tarihî roman türünün gelişmesine önemli katkıları olan Turhan Tan'ın *Gönülden Gönüle* (1931) isimli romanı 14. yüzyılda Türklerle Bizanslıların ilişkilerini konu edinir³. Bu romanda, Rum olmaktan tiksinen kız sonunda "*Türklerle secdekar olur*" ve "*galibin önünde diz çöker*". Rum kızları Türk erkeklerini Rum erkeklerine tercih ederler. Türk erkekleri için Rum kızları almak ise yılanı gebe etmekten bile kötüdür: "*Bir Türkün Rum kızı aldığı işitince içime ateş düşüyor. Bence yılanı gebe etmek Rum kızlarından döl almaktan daha iyi. Hiç olmazsa rengi, zehri belli. Bunların her şeyi karışık.*"

Bununla birlikte Rum kızları da hayatlarından memnundur:

"Türkün eline düşen her Rum kızı, böyle başkalaşmaya uğrar gibidir. Türk diyarı harikulade erkekler yurdudur. Türklerin Rum kızlarına sihir yaptığına inanacağım geliyor. Başka türlü bu karmaşanın içinden çıkamayacağım."

Türk tarihînin yeniden kurgulanarak romana dönüştüğü yıllar Cumhuriyet'in ilk dönemlerine rastlar. Hiçbir zaman yüksek edebiyat içinde değerlendirilmeyen, eleştirmenlerin ya da tarihçilerin ilgisini çekmeyen popüler tarihî romanlar, Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'de en çok baskı yapan ve okunan romanlar grubunu oluşturmuştur. Üstelik bu romanların sonraki tarihlerde sinemaya ve çizgi romana yaptığı etkiler göz önüne alınırsa bir tarih görüşünü nasıl yaygınlaştırdıkları çok açıktır (Sağlık, 2002, s. 146).

1923'ten itibaren yoğun bir şekilde beliren tarihî roman furyasında popüler bir dil sergileyen yazarlardan Abdullah Ziya Kozanoğlu ve Murat Sertoğlu, romanlarında Bizanslı kadınlara önemli roller vermeleri veya başrol olarak Bizanslı kadınları konu edinmeleri açısından konumuz bakımından diğer yazarlardan ayrılmaktadırlar.

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun romanlarında Bizanslı Kadınlar

16 Ocak 1906'da İstanbul'da doğan Kozanoğlu, yükseköğrenimini Mühendis Mekteb-i Alisi ve Güzel Sanatlar Akademisi'nde yaptı (Metin, 2007, s. 14; Türkmen, 2008, 23). Bir süre Milli Eğitim Bakanlığında baş mimar olarak çalıştıktan sonra özel mimarlık yapmaya başladı (Kurdakul, 1971, s. 243). İstanbul'da kurduğu Arena Tiyatrosu'nda kendi oyunları sahnelendi. (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001, s. 647).

2 *Ulusçu yaklaşım, etnik anlamda Türk olmanın altının çizildiği, ötekiden kesin çizgilerle ayrıldığı ve devlet projesi çerçevesinde kıvrımlandırılan bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir (Millas 2000, s. 50).*

3 *Roman hakkında ayrıntılı bilgi ve popüler tarihi romanlar açısından değerlendirilmesi için bkz: Çetindaş 2006, s. 194-216.*

Türk edebiyatının tarihî roman türünün en ünlü temsilcilerinden ve en çok okunan tarihî roman yazarlarından biri olan Kozanoğlu'nun hayatı ile ilgili ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Yazarın hayatı ile ilgili en önemli kaynak, kitaplarının başında bulunan biyografisidir. Sporcu, ressam, yazar, mimar, mühendis, müteahhit, kulüp reisi, organizatör olarak tanımlanan Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun biyografisi şöyle başlar: “Onu anlatmaya boyundan, romancılığı kadar meşhur olan boyundan başlamalıyız. Bu boy 1.86 metredir ve kilosunu da yüzünün üzerindedir”. Heybetli fiziki özelliklerinin ardından bahsedilen manevi özellikleri de çok özel bir yazar ile karşı karşıya olduğumuzu kanıtlar: “O, her güzel şeyi sever ve karşılık olarak kendi sevgisinin sıcaklığını ve kuvvetini bekler” (Kozanoğlu, 1970).

“Bir roman okumak için en azından yüz kitap okurum, bilgisiz, yalnız hayal gücü ile yazar olunmaz” diyerek edebiyata bakış açısını sergileyen yazarın, romanlarında tarihî olayların aslına sadık kaldığı görülmektedir (1970). Kozanoğlu, *Arena Kraliçesi* eserinin önsözünde yazarlık hayatındaki amacını da belirtmektedir: “Kitaplarımı öncelikle ararım, sıkılmadan okunur; herkesin anlayabileceği biçimde yazmak. Kuru bir övünme yerine diğer milletlerin de onurları ile oynamadan tarihteki başarı ve başarısızlıklarımızın iç yüzünü açıklamak”.

Kozanoğlu'nun romanlarının birkaçı hariç hemen hemen hepsi bir kahraman şahsiyeti çevresinde gelişmektedir. (Argunşah, 1990, s. 136). Bu makalede ele alınan dört eserinde de Bizans'a giden Türk kahramanların yaşadıkları anlatılmaktadır. Bu kahramanların hepsi bir Bizanslı kadına âşık olmuşlardır. Kadınlar ise “her kadının gördüğünde içine titreten” bu Türk kahramanlara vurulmuşlar ve Bizans'a karşı onlara yardım etmişlerdir. Güçlü, cesur Türk kahramanları ise âşık oldukları Bizanslı kadınları korumuşlar ve onlara sevgilerini vermişlerdir. *Savcı Bey* (1931) ve *Sarı Benizli Adam* (1932) romanları dönemin ünlü çizeri Münif Fehim; *Battal Gazi Destanı* (1937) romanı ise Firuz Aşkın tarafından resimlenmiştir. *Arena Kraliçesi* (1964) romanı ise resimsizdir. Kitap resimlerinde romanın akışına paralel güçlü ve yenilmez Türk kahraman ile güzel ve cesur Bizanslı kadının aşkının ön plana çıkartıldığı görülmektedir. *Battal Gazi Destanı* eseri hariç, diğer üç eserinin kendi tarafından yapılan kapak resimleri ise aşktan ziyade kahramanlığı, savaşı çağrıştıran kompozisyonlara sahiptir (Resim 1).

Resim 1: Aptullah Ziya Kozanoğlu tarafından resmedilen romanlarının kapakları, (Kozanoğlu, 1970, 1964, 1969)

Abdullah Ziya Kozanoğlu, *Savcı Bey* romanında⁴ Türk Sultan'ı Murat Bey'in (1362-1389) taht için en uygun olan oğlu Savcı Bey'in, Bizanslı şehzade IV. Andronikos (1376-1379) ile arkadaşlığı ve kardeşi Yıldırım Beyazıt'ın (1389-1403) oyunları ile öldürülmesi anlatılır. Savcı Bey, bu hazin öyküsünü yaşarken yanında mert ve korkusuz Bizans prensesi İrene Kantekuzanos vardır. Eser "*beyaz üzerine işlenmiş siyah, fildişi toprak kadar güzel bir Rum dilberi*" olan İrene'nin öyküsü ile başlar (1970, s. 10). Savcı Bey "*Bizans'ın en güzel, en cana yakın, en soylu kadın*" olarak tanımladığı İrene'ye âşık olmuştur: "*Savcı Bey, Bu Bizanslı kadın istedikten sonra, cehenneme bile gözünü kırpmadan gidebilirdi*" (1970, s. 34). İrene, Savcı Bey'e olan aşkı uğruna Bizans tahtından vazgeçen, sadık bir eşi temsil eder. Savcı Bey'in yanından hiç ayrılmaz, canı pahasına onun yanındadır (Metin, 2007, s. 132).

Yıldırım Beyazıt'ın Ankara Savaşında öldüğü düşünülen oğlu Mustafa'nın (1421-1422) Sarı Yani ismi ile karşımıza çıktığı romanı *Sarı Benizli Adam*'in⁵ başlangıcında Sarı Yani, bir meyhanededir ve bir eli şarap kupasında bir eli de kucagında oturan Rum kızının göğsündedir (1964, s. 6). Meyhanede Bizanslı kadınlar her erkeğin kucagında gezen hafifmeşrep kadınlardır. "*Bizanslı kadınlara has cilveli kırışımlarla erkeklere göz süzen kızlar*" sayesinde Sarı Yani, Bizans'ı çok sevdiğini söyler (1964, s. 14). "*Bizans meyhanelerindeki kızlar hem pis, hem de her gün bir erkekle bulunmanın verdiği yorgunluk ile çok soğuk ve tatsızdılar.*" (1964, s. 24) Sarı Yani, imparatoriçe tarafından çağrıldığı sarayda gördüğü güzel ve temiz Rum kızına âşık olur. Rum güzeli Aleksandra, İmparatoriçe Eudoksia'nın oda hizmetçisidir. İlk görüşte âşık olduğu kız, hayatını tehlikeye atarak Sarı Yani'yi kurtarır ve hayatı boyunca yanında olur (Resim 2). Aleksandra, Şehzade Mustafa için her şeyden vazgeçer, ona sadık bir eş olur (Metin, 2007, 146). "*Şimdiye kadar gerek parasıyla, gerek gücünün zoruyla, gerekse babasının sarayında tanıdığı kızlardan binlercesinde böyle sağlam yürek görmemişti. Hiçbiri kendisini Aleksandra kadar sevmemişti*" (1964, s. 90) sözleri ile bir Rum kızının mertliğine ve cesaretine vurgu yapılmaktadır.

Resim 2: Münif Fehim tarafından yapılmış Sarı Yani ve Aleksandra tasviri,
(Kozanoğlu, 1964, s. 90)

4 Roman hakkında ayrıntılı bilgi ve analiz için bkz: Metin 2007, s. 116-130.

5 Roman hakkında ayrıntılı bilgi ve analiz için bkz: Metin 2007, s. 131-145.

“Her Rum kadını gibi cilveli ve cana yakın olan” imparatoriçe ise her ne kadar “kıvr kıvr kıvrandıran kuvvetli kolları, kendisinde arzu uyandırmış” olsa da Sarı Yani’nin ilgisini terslemiştir (1964, s. 28). Zaten Sarı Yani de “seven, severek sarılan ve insanın gözüne ıslak gözleriyle baygın bakan keklik gibi Rum kızlarını avlamaktan hoşlanmaktadır” (1964, s. 45). “Karınlarını bile aşk taşı kapısında bekleyebilen” (1964, s. 53) Rum erkekleri ise güçsüz ve yetersizdir. Kozanoğlu, *Battal Gazi Destanı* romanında Türk ve Rum erkeklerini karşılaştırmaktadır: “Türk erkekleri kadınlardan bir şey alamadan her şeylerini verirler. Fakat Bizans erkekleri her şeyini alır da sevgilerini bile vermezler. Türk erkeklerinin gözündeki en mukaddes şey silah, at ve kadındır. Bu üç şeyi kimseye ödünç bile vermezler. Sırasında hamallık eder, taş kırar yine karılarını kimseye muhtaç etmeden beslerler. Fakat Türk erkeği kıskançtır da.” (1946, s. 166)

Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun en beğendiği romanı olduğunu ifade ettiği ve en çok okunan romanları arasında yer alan *Battal Gazi Destanı* isimli eserinde, 15. yüzyıl yazması Battalname’deki Abbasi Komutanı El Battal’ın bir Türk kahramanı Battal Gazi⁶ olarak V. Leon (813-820) döneminde Malatya emirini kurtarmak için İstanbul’a gelişi anlatılır. Bizanslılara karşı zekası ve bileğinin gücü ile kazandığı zaferler nedeniyle efsanevi kahraman olarak anılan Battal Gazi’nin, yeşil gözlü prenses Elenora Prinkipisis’in karşısındaki yenilgisi şu sözlerle anlatılmaktadır: “Yüzlerce cenkçinin yemediği Battal bu yeşil sulara boğulacak ve yenilecekti” (1946, s. 20). Komutan Misel Löbeg’in kızı Elenora da “korkunç, dağlı” (1946, s. 99) Cafer Battal Gazi’ye bir görüşte vurulmuştur ve kendisini kaçırmamasını beklemektedir (1946, s. 105). Elenora’nın içini döktüğü keşiş, “Bir Türk! Türk erkekleri sevmek için yaratılmışlardır. İyi seçmişsin kızım” (1946, s. 165) sözleriyle kararını desteklemiştir. Bütün güzel kızların adını anarken yüreklerinin titrediği Battal Gazi; Elenora ile konuşurken dizleri titreyen, ağzını açamayan Malatyalı genç çocuk Cafer olmuştur (Resim 3) (1946, s. 135-136). Battal Gazi, 1071 öncesinde Bizans topraklarında yaşayan bir kahramanken Bizanslı bir kızın güzelliğine vurulan köylü bir çocuk olarak tasvir edilmiştir. Elenora ise, Battal ve Ahmet Turani’yi Anemas Zindanları’ndan kurtararak Battal’ın Bizans’a karşı galip gelmesini sağlayan (Türkmen, 2008, 67) tercihini Türklerden yana kullanarak hakemlik görevini yapan Bizanslı kadındır.

Resim 3: Firuz Aşkın tarafından yapılmış Battal Gazi ve Elenora tasviri, (Kozanoğlu, 1946, s. 81)

6 Battal Gazi’nin kimliği ve yaşadığı dönem ile ilgili birçok rivayet olsa da, 717-740 yılları dolaylarında Emevilerin Bizans’a karşı yürüttükleri mücadelelerde rol aldığı, hem Müslüman hem de Hıristiyan kaynaklardaki efsanevi şöhretini bu esnada kazandığı kabul edilmektedir (Ocak, 1992, s. 204-205).

Arena Kraliçesi romanı ise, 532 yılı Nika ayaklanmaları öncesi daha sonradan imparatoriçe olacak Teodora ile Uygur Türkü Ceberhan'ın maceralarını ve aşklarını anlatır. Güçlü, kuvvetli, mert, herkesi yenebilen kahraman Türk genci Caberhan ve Bitik Uygur'un Bizans İmparatoru'na hediye getirdikleri atların kayboluşu ve ardından tekrar bulunması sırasında Hipodrom dansçısı Teodora'nın yardımları hikâyeleştirilmiştir. “*Teodora'nın açamayacağı kapı, satın almayacağı insan yoktur. O katıksız bir Arena kraliçesidir. Hovarda, zengin, dindar, aklına koyduğunu yapan bir kraliçe...*” (1969, s. 71) sözleriyle betimlenen Teodora 6. yüzyılda tiyatro dansçısı olarak başladığı yaşamını Bizans'a en parlak dönemini yaşatan İmparator Iustinianus'un (527-565) karısı ve imparatoriçe olarak sonlandırmıştır.

6. yüzyıl yazarı Prokopios'un Iustinianos ve Teodora'nın hükümdarlık dönemini anlattığı *Bizans'ın Gizli Tarihi* isimli kitabından Teodora'nın dillere destan güzelliği olduğunu, küçük yaşlarından itibaren dansçılık yaptığını, şehvet düşkünü bir dansçı iken acımasız bir imparatoriçe olduğunu öğreniyoruz (2001, s.77-99). Prokopios sayesinde Teodora'yı daha yakından tanısak da, Prokopios'un yazdığı satırların acımasızlığı düşündürücüdür. Bununla birlikte Kozanoğlu'nun da Prokopios'tan etkilenmiş olduğu açıktır. Arena Kraliçesi kitabının başında, ki diğer kitaplarında böyle bir açıklama yoktur, *Arena Kraliçesi niçin yazıldı?* diye bir önsöz yazmıştır. Bu yazıda, *Arena Kraliçesi* romanının okuyucularının Kozanoğlu'na böyle ahlaksız bir kadını anlatarak gençlere kötü örnek olduğu konusunda sitem ettikleri belirtilmektedir. Kozanoğlu da bu siteme yanıt vermektedir: “*Arena kraliçesinde bugün içinde yaşadığımız eski adı ile Bizans İmparatorluğu'nun ve dolayısıyla bizden öncekilerin karakterlerini anlattım, toplum halinde yaşayışlarından örnekler verdim. Bize benzemiş olmaları, bizim hala onların yolundan ayrılmadığımızı ve onlar gibi aynı yoldan gittikçe başımıza gelecekleri belirtir... Size acı gelse de gerçekler bu kitapta anlatıldığı gibidir... Önce utanmasını öğrenelim ki sonra övünecek bir şeyler yapmamıza sıra gelsin*” (1969). Aslında *Arena Kraliçe*'sinde Teodora'nın ahlaksız bir kadın olması yanında mert, gözü pek, cesur ve zeki bir kadın olduğu da vurgulanmaktadır (1969, s. 128). Ayrıca ne kadar ahlaksız olursa olsun Türk kahraman Caberhan, Bizanslı kadın Teodora'ya vurulmuştur.

Kozanoğlu'nun romanlarında “*sevdiği adamı sevmeyen adam ile aldatmayı bir sanat sayan, nankör*”, (1946, s. 19, 202), “*iki erkeği bir arada görüp de duramayan*” (1946, s. 72), “*ne kadar tok olsalar da aç kedilere benzeyen*” (1946, 74), “*cilveli kırıntılarıyla erkeklere göz süzen*” (1964, s. 14) gibi sıfatlar ile tanıtilen güzellik ve cilveleriyle ünlü Bizans kadınları, Türk erkeklerine hayrandır. Türk kahramanlar da mutlaka bir Rum kızına âşık olmaktadır. Ancak kahramanların sevdiği bu kadınlar mert, gözü pek, cesur, iffetli ve namuslu sıfatları ile tanıtılmaktadır.

Ulusçu yaklaşımda Bizans kadınlarının tasviri kuşkusuz daha büyük bir ideolojik fikrin koludur. Edebiyatta ulusçu olarak ortaya çıkan öteki imajı, siyasal meşruiyet pekiştirme projesinin bir sonucudur. Ulusçu yaklaşım bir ulusal Türk devleti kurulmasıyla, yeni bir ideoloji ve anlayış oluşturulması ve bunu kitlelere benimsetme çabaları ile aynı dönemde ortaya çıkmıştır. Bizanslılar ve Türkler tarihte karşı karşıya gelmişler ve Türklerin zaferi ile sonuçlanmıştır. Ancak Bizans'ın devlet olarak zaten güçsüz durumda olması Türklerin zaferini gölgelendirir. Her metinde Türklerin üstünlüğü o nedenle vurgulanır. Bu metinlerde kadın figürü ise hakemdir. Rum kadınları tercihlerini Türklerden yana kullanarak Türklerin üstünlüğünü kuşku bırakmayacak şekilde gösterirler (Millas, 2000, s. 89-91). Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun eserlerinde de Rum kadınlarının Bizans-Türk üstünlük savaşında hakem olarak kullanıldığı ve Türklerin öteki karşısındaki gücünü ve üstünlüğünü vurgulamak için bir figür oldukları açıktır.

Kozanoğlu'nun romanlarında ulusçu ideoloji çerçevesinde oluşturduğu kahramanlarına bu ideolojisini gerçekleştirebilmesi için Bizanslı kadınlar destek olur. Bizanslı kadınlar; bir yandan mert,

cesur kadınlar iken bir yandan da cilveli, cinsellik düşkününü kadınlardır. Cumhuriyetin tarihçilere verdiği misyonu yani tek dil, tek millet, tek ülkü çerçevesinde ulus kimliğinin inşasını yarattığı Türk kahramanlar ile güçlendiren Kozanoğlu (Kitapçı Bayrı, 2013, s. 91), bu ülkeye ulaşmak için Bizanslı kadınları fon olarak kullanmıştır. Ayrıca cilveli, erkeklere göz süzen, her zaman erkeklerin emrinde Bizanslı kadınlar ile romanlarına kattığı hareketlilik, olasılıkla hedef okuyucu kitlesinin duygularını tatmin edip satış sayısını yükseltmek amaçlıdır.

Murat Sertoğlu'nun Romanlarında Bizanslı Kadınlar

1933 yılında Haber Gazetesinde gazeteciliğe başlayan Murat Sertoğlu, gazeteci, yazar ve romancıdır. İstanbul Üniversitesi Hukuk ve Fen Fakültelerinde eğitim gördü. Liselerde fen bilgisi ve matematik öğretmeni olarak görev yaptı. Popüler tarihî romanlar ve ünlü pehlivanların hayatlarını gazetelerde tefrika halinde yayımladı. Gazetelerde çizgi roman, tam sayfa spor geleneğinin başlamasına öncülük eden Sertoğlu, iki yüz kadar roman yazmıştır. Eserlerindeki akıcı dil sayesinde geniş bir okur kitlesine ulaşmıştır (Edebiyatçılar Ansiklopedisi, 2001, s. 909-910). Gazetecilik mesleğini seçmesindeki en büyük neden, geniş halk kitlelerine rahatlıkla ulaşabilmektedir (Yerebasan, 2010, 10).

Halk için yazan, halkı coşturmayı amaçlayan yazar; eserlerinde iyinin, güzelin, doğrunun ve evrensele ulaşmanın peşindedir (Yerebasan, 2010, 11). Konusunu Türk tarihinden alınan hikâyelerle yazdığı romanları özellikle de pehlivan ve efe romanları ile tanınmıştır (Argunşah, 1990, s. 204). Romanlarını yazmadan önce iyi araştırma yaptığı ve tarihî olduğu gibi aktarmaya dikkat ettiği anlaşılmaktadır. Bizanslı bir kadın hakkında Türkçe yazılmış ilk biyografiyi kaleme alması bakımından da Türk edebiyatında önemli bir yere sahiptir.

Murat Sertoğlu'nun bu makalede incelenen romanları, İmparatoriçe Teodora'nın üç ciltlik biyografisi *Bizans'ın Aşk İlahesi İmparatoriçe Teodora* (1948), *Bizans Alevleri İçinde* (1956), *Teodora'nın Ölümü* (1950); Türk hükümdara hediye olarak gönderilen Bizanslı bir kız *Bizanslı Aspasya* (1960) ve Türk kahramanın Bizans zaferlerini konu alan *Battal Gazi*'dir (1967). Bu eserlerden Teodora'nın hayatını konu edinen üç ciltlik eseri, Bizans'ın en popüler imparatoriçesi hakkında Türkçe yazılmış ilk biyografidir. Bizanslı Aspasya isimli eserinde Bizanslı Aspasya'nın güzelliği ve Türk kahraman Togo ile yaşadığı aşk ön plandadır. Sertoğlu'nun romanlarının kapak resimlerinin kadınların bedenine vurgu yapılması nedeniyle aşk romanı gibi sunulmaları dikkat çekicidir.

Resim 4: Murat Sertoğlu'nun romanlarının kapakları, (Sertoğlu, 1955, 1950, 1960)

Kozanoğlu'nun *Arena Kraliçesi* romanı ile hayatına ışık tuttuğu imparatoriçe Teodora, gazeteci ve yazar Murat Sertoğlu'nun üç ciltlik eserinin ana kahramanı olmuştur. Rahat ve akıcı bir dille yazılmış eserinin *Bizans'ın Aşk İlahesi İmparatoriçe Teodora* isimli ilk cildi, Teodora'nın hayatının ilk dönemi olan hippodromda dansçılık yaptığı yılları konu edinir. Son derece güzel ve şehvetli olan bu kız, istediklerini elde etmek için erkeklere her istediğini yaptırabilen, güçlü ama bir o kadar da acımasız ve kalpsizdir: “*Teodora* güzel bir kadındır. Bütün Bizans halkını çıldırtacak kadar güzel danslar biliyor. Fakat bütün meziyeti bundan ibaret. *Vucudu* güzel fakat kalbi çirkindir. Birçok insan ona âşık olabilir. *Fakat o kendisini sevenlere aşk değil zehir veriyor. Dans ederken eski bir Yunan ilahı kadar caziptir. Onu sevmek bir kaplana bir yılana âşık olmaktan farksızdır. Aklı olan erkek ondan kaçmalıdır*” (1955, s. 124). Ki nitekim, imparator Iustinos'un (518-527) yeğeni ve imparator adayı Iustinianos da Teodora'nın ağına düşer. Teodora, dillere destan olan ünlü dansını görmeye gelen Iustinianos'un ilgisini de görmezden gelecek kadar cesurdur. Güzelliğini ve kadınlığını kullanarak istediklerini elde eden Teodora, zekası ile de gücünü ispatlar. Ancak Iustinianos'un Teodora'yı hiç unutmaması ve Teodora'nın yaşadıkları, âşıkları bir araya getirmiş ve tüm engellere rağmen evlenmişlerdir.

Serinin ikinci kitabı *Bizans Alevler İçinde*, imparator Iustinianus ve Teodora'nın evliliği nedeniyle halkın isyanıyla başlar: “*Birkaç sene evvel bu halk, açık tiyatrolarda Teodora'nın çıplak vücudunu seyrediyor ve yüzüne karşı en açık sözleri söylüyordu. Aynı halk onu şimdi bir imparatoriçe diye alkışlıyor*” (1956, s. 9). Hırs ve ihtiras dolu Teodora, önüne çıkan engelleri ne pahasına olursa olsun aşarak tarihe adını “ahlaksız, ancak güçlü ve cesur” bir imparatoriçe olarak yazdırmayı başarır. Serinin üçüncü kitabı *Teodora'nın Ölümü* ise Teodora ve Iustinianus saltanat yıllarının acımasızlığını ve Teodora'nın son zamanlarını anlatmaktadır.

Sertoğlu'nun 1960 yılında yayımladığı *Bizanslı Aspasya* isimli 2 ciltlik eserinde, Bizans'ın son dönemlerinde İmparator XI. Konstantinos'un (1449-1453) Osmanlı Hükümdarı II. Mehmet'in (1444-1446, 1451-1481) saldırılarından çekinmesi nedeniyle; 15 yaşındaki Aspasya isimli Bizanslı kızını Türk hükümdara hediye olarak göndererek tehlikeyi önlemeye çalışmasını konu edinmektedir. “*Hiçbir heykeltıraşın yaratamayacağı bir güzelliğe sahip, Allah'ın mucizesi Aspasya*” (1960 C:1, s. 30); yenilmez, mert, yiğit bir o kadar da korkusuz bir Türk kahramanı olan Togo sayesinde hediye olmaktan kurtulur ve tabii ki Togo'ya ilk görüşte âşık olur. Yenilmez Türk kahraman Togo da “*o zamana kadar görmediği güzellikte genç kadın*” (1960 C: 2, s. 66) olan Aspasya'ya vurulmuştur.

Sertoğlu'nun *Battal Gazi* serisi halk kahramanı Battal Gazi'nin maceralarıyla başlar, oğlunun ve torunun maceraları ile devam ederek dört ciltlik bir seri olur (Argunşah, 1990, s. 204). Serinin ilk cildi *Battal Gazi* isimli romanında, ana konu “*dillere destan Türk yiğidi*” Battal Gazi'nin kahramanlıkları ve Bizans ordusuna karşı kazandığı zaferlerdir.

Battal, Bizans'a doğru yola çıkmadan önce “*periler kadar güzel*” bir Türk kızı olan Zeynep ile karşılaşmış ve âşık olup evlenmiştir. Romanda, Battal Gazi'nin Bizans'a seferleri sırasında tanıdığı ve kendisine yardım ettiği için Bizanslılar tarafından yakılarak ölüme mahkum edildikleri sırada Battal tarafından kurtarılan Aspasya ve Teodora isimli iki Rum kızı dikkat çeker. Battal'ın çekiciliği ve gücü karşısında ikisi de Battal ile evlenmeye, dinlerini değiştirip Müslüman olmaya hazırdırlar (1967, s. 276). Battal ise karısı Zeynep'in öldüğünü yeni öğrenmiş hala acısını yaşamaktadır. Bununla birlikte, arkadaşı Minnetoğlu; yalnız kalamayacağını, çocuklarına anne olması için iki Rum güzelden birini seçmesini hatta isterse iki güzelle birden olmasını salık verir. Battal, Aspasya'yı sevmiş olsa da; Aspasya arkadaşı Teodora'nın Battal'a aşkı nedeniyle Battal'ı geri çevirir. Battal, istemeden de olsa Teodora ile evlenir.

Murat Sertoğlu, romanlarında konu edindiği Bizanslı kadınların güzelliklerine ve çekiciliklerine vurgu yaparken, onların iffet ve namusu hakkındaki kötü ifadelerden kaçınmıştır. Kadınlar hakkında yorumlarını, konu edindiği kahramanlar özelinde yapmış; tüm Bizans kadınları ile ilgili olumlu ya da olumsuz genel ifadelerde bulunmamıştır.

Sonuç

Halk arasında tarihî konulara merak uyandırmak, milli duyguları beslemek amacıyla yazılan tarihî romanlar; yaşandığı kabul edilen tarihî olaylarla, yazarın kurgu dünyasının bileşimi sonucunda ortaya çıkar. 1923 sonrasında Türk edebiyatında tarihî romanların büyük çoğunluğu popüler nitelikli halk kahramanları ile ilgilidir. Popüler tarih romanlarının önemli bir bölümünün konusunu da 1453'e kadar aynı coğrafyayı paylaşan Bizans İmparatorluğu ile Türk devletlerinin münasebeti oluşturmuştur. Bu dönemde yazarlar; tek dil, tek millet, tek ülkü çerçevesinde ulus kimliğinin inşasını, yarattıkları Türk kahramanlar ile güçlendirmeye çalışmışlardır. Türk kahramanlar, Bizans ordusuna ya da Bizanslılara karşı zafer kazanırken Bizanslı kadınların da gönüllerini kazanmışlardır.

1920-1970 yılları arasında yoğun bir şekilde beliren tarihî roman furyasında popüler bir dil sergileyen yazarlar arasında Abdullah Ziya Kozanoğlu ve Murat Sertoğlu'nun romanları, Türk edebiyatında Bizanslı kadınları incelerken ayrı bir öneme sahiptir. Bu yazarların Bizans-Türk mücadelesini konu edinen romanlarında Bizanslı kadınlar ana kahraman veya ana kahramanın yakını olarak yer almışlardır.

Ulusçu yaklaşımla eser veren yazarlardan Abdullah Ziya Kozanoğlu, kuşkusuz Kurtuluş Savaşı ile zor günler geçirdikten sonra yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde Türk insanına millet olma, ülkesini, tarihini sevmeye, aitik hissetme bilinci vermeye çalışmıştır. Dürüst, yardımsever, yenilmez, milli değerlerini her şeyin üstünde tutan kahramanlar Kozanoğlu'nun eserlerinde bu amaca ulaşmaya çalışmasına yardımcı olur. Kozanoğlu'nun ulusçu ideoloji çerçevesinde oluşturduğu kahramanlarına Bizanslı kadınlar destek olur. Romanlarında güçlü, kuvvetli, yenilmez Türk kahramanlarının âşık olduğu Bizans kadınları; güzel, alımlı, mert, cesur ve iffetli kadınlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kadınlar, Bizans'a karşı olup Türk erkeklerine yardım ederler. Kendi milletlerine karşı Türleri tercih etmeleri Türklerin üstünlüğünü kanıtlamaktadır. Ancak Kozanoğlu'nun eserlerinde ana kahramana âşık Bizanslı kadın dışındaki tüm Bizanslı kadınlar, dış görünüşlerinin güzelliği, cilveli, şehvet düşkün, cinsellik tutkunu olarak olumsuz söylemlerle tasvir etmiştir. Bunun da nedeni muhtemelen ulusçu söylemin ağır basması yanında hedef okuyucu kitlesinin duygularını tatmin edip kitaplarının satış sayısını yükseltmektir.

Murat Sertoğlu ise, Bizanslı kadınlara karşı Kozanoğlu'na göre daha olumlayıcı bir söyleme sahiptir. Kuşkusuz bu yumuşak dilinin nedeni, politik tarihî roman yazmasının nedeninin iyiye, güzele, doğruya, evrensele ulaşmak olmasıdır. Türk edebiyatında Bizanslı bir kadına ait ilk biyografi Murat Sertoğlu'na aittir. Sertoğlu'nun üç ciltlik eseri dünya edebiyatında da hakkında en fazla roman yazılan Bizanslı kadın olan imparatoriçe Teodora'ya aittir. Bu romanında Teodora hakkında olumsuz ifadeleri, aslında tarihe sadık kalmak istemesi sonucudur.

Kozanoğlu, romanlarını yazarken tarihî kaynaklardan yararlandığını eserlerinin arkasında bibliyografya listesini vererek belirtir. Keza Murat Sertoğlu'nun da, romanlarında satır aralarında bahsedilen Bizans İmparatorluğu hakkındaki bilgilerden Bizans devleti hakkında iyi araştırma yaptığı anlaşılmaktadır. Yazarların ikisi de romanlarındaki olayların tarihe aslı konusunda hassasiyet göstermişlerdir. Tarihî olaylara sadık kalırken Türkleri yüceltip Bizanslıları özellikle de kadınlar aracılığıyla aşağılamaları dönemin ulusçu anlayışının bir sonucudur.

Kaynakça

- Argunşah H.E. (1990). *Türk Edebiyatında Tarihî Roman (Türk Tarihî ile İlgili)*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Belge M. (2009). Genesis “Büyük Ulusal Anlatı” ve Türklerin Kökeni. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cameron A. (2015). Bizanslılar. (Ö. Akpınar Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Çetindaş D. (2006). *Popüler Tarihî Romanlar ve M. Turhan Tan*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gibbon E. (1995). *Bizans, Roma İmparatorluğunun Gerileyiş ve Çöküş Tarihî IV-V*. (A. Baltacıgil Çev.). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Edebiyatçılar Ansiklopedisi (2010). *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Herrin J. (2010). *Bizans Bir Ortaçağ İmparatorluğunun Şaşırtıcı Yaşamı*. (Çev. U. Kocabaşoğlu). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kitapçı Bayrı B. (2013). Bizans Tahyülünün Şekillenmesinde Abdullah Ziya Kozanoğlu Etkisi Büyük Türk Romanları ve Bizans. *Toplumsal Tarih* 229. s. 90-93.
- Kozanoğlu A.Z. (1946). *Battal Gazi Destanı*. İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- Kozanoğlu A.Z. (1964). *Sarı Benizli Adam*. İstanbul: Atlas Kitabevi.
- Kozanoğlu A.Z. (1969). *Arena Kırالیçesi*. İstanbul: Atlas Kitabevi.
- Kozanoğlu A.Z. (1970). *Savcı Bey*. İstanbul: Atlas Kitabevi.
- Kurdakul Ş. (1973). *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Metin M. (2007). Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Tarihî Romanları (1923-1933). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Millas H. (2000). *Türk Romanı ve “Öteki” Ulusal Kimlikte Yunan İmajı*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayını.
- Norwich J.J. (2013). *Bizans I-II-III*. (S. Hırçın Riegel Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Ocak A.Y. (1992). *Battal Gazi*. TDV İslam Ansiklopedisi C: 5. s. 204-205.
- Ostrogorsky G. (2015). *Bizans Devleti Tarihî*. (Çev. F. Işıltan). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.
- Prokopios (2001). *Bizans'ın Gizli Tarihî*. (Çev. O. Duru). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Sağlık Ş. (2002). “Tarihî Popüler Türk Romanlarında Yüceltilen Bir “Değer” Olarak “Türk” Kimliği”. *İlmi Araştırmalar* 14. İstanbul.
- Sertoğlu M. (1950). *Teodora'nın Ölümü*. İstanbul: Güven Yayınevi.
- Sertoğlu M. (1955). *Bizansın Aşk İlahesi İmparatoriçe Teodora*. İstanbul: Güven Yayınevi.

-
- Sertoğlu M. (1956). Bizans Alevler İçinde. İstanbul: Güven Yayınevi.
- Sertoğlu M. (1960). Bizanslı Aspasya C: 1-2. İstanbul: Aydın Yayınevi.
- Sertoğlu M. (1967). Battal Gazi. İstanbul: İtimat Kitabevi.
- Tan T. (2010). Gönülden Gönüle. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Tekeli S. (1975). Modern Bilimin Doğuşunda Bizans'ın Etkisi. Ankara: Kalite Matbaası.
- Türkmen M. (2008). Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun 1933'ten Sonraki Tarihî Romanlarının İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yerebasan N. (2010). Murat Sertoğlu'nun Romanlarında Milli Romantik Unsurlar. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.